

Amfora: vejčítá nádoba rozšiřující se směrem nahoru s párem (či více páry) vertikálních uch. Dutá míra (26,2 l) sloužící k uchování potravin.

Atmosféra v peci: oxidační - dostatečný přísun kyslíku v peci v průběhu pálení;

redukční - minimální přísun kyslíku; přítomný uhlík odebírá z oxidů kovů kyslík a redukuje je na čistý kov.

Ball clay (angl. těž blue clay): velmi plastický jíl tmavé barvy, zbarvený organickými součástmi. Po vypálení je světlý až bílý. Zvyšuje tvárlivost keramických hmot.

Balzámy: pojiva naglazurních barev. Používají se na vypálenou glazuru a přidržují barviva na povrchu (terpentýn, pryskyřice, alkohol).

Barvítka: průmyslově vyráběné barevné pigmenty sloužící k patinování povrchu, barvení engob nebo keramických hlín. Vyrábějí se z barvicích kysličníků nebo solí kovů.

Barvy do syrové glazury: barvy na nevypálenou olovnatociničitou glazuru.

Barvy za studena: nekeramické barvy na biskvit nebo vypálenou glazuru.

Barvy hlinité: přírodně nebo uměle zbarvené nástřepí. Typická přírodní barviva jsou umbra a siena pálená.

Barvy na vypálenou glazuru (naglazurní, naglazurové, barvy malého ohně): pigmenty smíšené s balzámy, mnohdy těkavými látkami (terpentýn, alkohol, pryskyřice). Ve školní praxi se příliš nevyužívají.

Barvy listrové: roztoky kovů, kysličníky, rozpuštěné v éterických olejích. Nanášejí se na vypálenou glazuru. Teplota výpalu je nízká (kolem 700 °C).

Biskvit: neglazovaný porcelánový stěp vypálený na teplotu glazury. Nesprávné použití termínu pro jakýkoliv neglazovaný stěp. Biskvit bývá dozdoben a vypálen už při nižší teplotě. Může být dotvořen i barvami za studena.

Bod (teplota) slinutí: teplota, při níž slinou póry ve stěpu. Nasákavost menší než 1%.

Bod tání: teplota, při níž taje v peci syrová glazura a mění se ve sklovitou.

Čepele: nástroje určené k vyzvedávání stěn vytáčených nádob; zhutňují, uhlazují hlínu.

Cidliny: kovové kruhařské nástroje různého tvaru určené k obtáčení nádob v koženém stavu, rovnou cidlinou můžeme zarovnat keramický plát.

Černofigurová keramika: řecká keramika dekorovaná (figurální náměty) černou redukční engobou na červeném stěpu, kresba rytá (7. – 6. stol. p. n. l.).

Červenice: hlína s vysokým obsahem oxidu železitého, je zbarvena do hnědočervena.

Červenofigurová keramika: řecká keramika 5. stol. p. n. l. Figury vynechány v černé redukční engobě (červený střep), engobou je dotvořena jemná kresba.

Engoba: směs vody, hlíny, pigmentu, popř. taviva. Aplikuje se na kožovatý střep.

Fajáns: pórovina s bělavým střepem a olovnatociničitou glazurou. Název podle hlavního italského střediska majoliky Faenzy. Může také pojmenovávat majoliku vzniklou mimo oblast Itálie nebo částečně glazovanou keramiku starověkého Egypta a Blízkého východu.

Hárysování: nežádoucí popraskání glazury způsobené nestejným smrštěním nesprávně sestavené glazury a střepu.

Hrnčina: keramika s barevným pórovitým střepem pálená při teplotách do 1250 – 1280°C. Při těchto teplotách se pálí tvrdá hrnčina nebo kameninová hrnčina. Měkká hrnčina se pálí při teplotách do 1200 °C.

Hrnčířský kruh: přístroj umožňující vytáčení keramických nádob nebo tvarů jež se stanou součástí keramické plastiky. Stáří cca 6000 let (Babylónie), 5000 let jsou staré egyptské nálezy, v Evropě ho užíváme již 2500 let. Nejstarší hrnčířské kruhy byly pomalu rotujícími deskami roztáčenými rukou, později vznikly „kopací“ hrnčířské kruhy (do podkruží hrnčíř kope jednou nohou dopředu ve směru otáčení kruhu, druhou nohou - patou zpět). Dnes jsou hrnčířské kruhy na elektrický pohon.

Inkrustace: technika při které se dekor vytlačený nebo vyrytý do střepu vyplní nástřepím jiné barvy a pak seřízne do roviny ostatního střepu.

Jednožárový výpal: výpal bez předchozího přežahu. Teplotní křivka má jiný průběh (pomalejší náběh teploty).

Kal: ztekucená hlína nebo licí hmota.

Kaolín: základní hmota pro výrobu porcelánu.

Kamenina: keramická práce s již téměř slinutým střepem, hutným a nepropustným. Teploty pálení nad 1200 °C. Vznik cca 1500 l. p. n. l. v Číně, rozkvět tamtéž v 10 – 15. století.

Kopist: český název pro sochařský a modelářský nástroj „špachtle“.

Kostní porcelán: porcelán obsahující 40 – 50 % popela z hovězích kostí.

Kožený, kožovatý (povrch) stav: odborný název pro (povrch) stav, kdy keramický střep ještě není úplně suchý. Vlhkost 14 – 16 %.

Kraklé: dekorativní síť prasklin.

Kukačka (lidově gurgula): hliněná nádobka uvnitř (může být i vně) glazovaná s nalévacím a výtokovým otvorem na němž je nasazen seříznutý husí brk. Slouží ke zdobení střepu engobou.

Lupek: žáruvzdorný jíl.

Majolika: keramika s jemným průlinčitým barevným střepem, olovnatociničitou neprůhlednou glazurou a malbou do nevypálené glazury.

Modelování z volné ruky: keramická práce bez použití hrnčířského kruhu.

Mramorování (trasakování, lidově flamování): technika při níž se do mokré glazury nebo nástřepí vkapává engoba stejné hustoty jako je podklad. Rychlým pootočením, trhnutím nebo přejetím malým proutěným košťátkem se nakapané čáry do sebe vklíní a s podkladovou hmotou tvoří jemné mramorování.

Mramorovaná keramika („achátové práce“): keramika tvořená hmotou dobarvenou pomocí barvitek (2 nebo více barev). Hlína je vrstvená a rozválená, vytváří podobný efekt jako je barevný vzor na řezu achátu.

Nakládání pece: vkládání vysušených prací do pece. Při přezahu se mohou práce dotýkat, být vloženy v sobě. Dotýkat se mohou i práce napatinované barvítka, naglazované musí mít malé mezery.

Nástřepí = engoba.

Očko: nástroj (kovové oko v dřevěné násadě) sloužící k odebírání keramické hmoty při modelaci nebo skulptivním postupu.

Odlévání: technika lití do forem.

Odstínivo: látka, která sama o sobě nebarví, ale mění odstín barvy.

Ostřivo: Vlastnosti keramických hlín a jílu se mnohdy vylepšují ostřením. Ostřiva: písek, šamot, hubený jíl.

Oxidační pálení: dokonalé spalování v peci s dostatečným množstvím kyslíku. Probíhá například v elektrických pecích.

Pálení v pouzdře a jámě: viz pouzdro.

Pálicí pomůcky: distanční sloupky, šamotové podložky, pláty, nátěr na plát.

Pec: zařízení na vypalování keramiky. Existují pece milířové, polní, plynové, elektrické, na tekutá paliva, na dřevo.

Patinování: vetřením barvítka nebo barvy do struktury povrchu, s následným vytřením houbičkou, se struktura a plasticita povrchu zvýrazní.

Podední : spodek nádoby.

Poleva = glazura.

Porcelán: označení pro keramiku s bílým neprůlinčitým střepem, který je ve slabé vrstvě průsvitný. Pálí se na vyšší teploty, cca nad 1300°C.

Pouzdro: pouzdro ze žáruvzdorného materiálu (šamot), do kterého se vkládají naglazované předměty, aby nebyly v přímém kontaktu s plameny a plyny, nebo se do pouzdra umístí práce, obklopí rozmanitými materiály (piliny, dřevěné uhlí, bambusové listy, sůl, oxidy mědi...). Pouzdro se uzavře víkem a utěsní hliněným válečkem. Během pálení materiály vyhoří a barevně ovlivní povrch předmětů. Podobně probíhá pálení v jámě vyhloubené v zemi a zakryté kovovou deskou.

Průlinčítý = porézni.

Přežah (předžah): První pálení. Střep je vypálen při nižší teplotě, slinutí je částečné, střep je více nasákavý (je lépe schopen přijmout glazuru), je křehký. Po dokončení povrchové úpravy následuje výpal.

Raku (rakujaki): název keramiky, jež se užívá při čajovém obřadu a vyrábí se v Kjótu od 16. století. Zároveň je to vypalovací technika, při níž se předměty z rozpálené pece vyjmou ještě rozžhavené a následně se ochladí ve vodě. Zkrakelovaná glazura a jizvy po kleštích jsou považovány za přednost.

Redukční (atmosféra) pálení: pálení v peci (atmosféra v peci) při němž nedochází k dokonalému spalování, atmosféra v peci je nedostatečně nasycena kyslíkem. Minimální přístup kyslíku způsobuje, že přítomný uhlík odebírá oxidům kovů kyslík a redukuje je na čistý kov. Ovlivňuje barevnost glazur a střepu.

Reliéf: dílo vystupující (více či méně) z plochy (plastický, skulptivní postup). Podle výšky, která může být ve srovnání s volnou plastikou značně omezená rozlišujeme:

- vysoký
- střední
- nízký

Sgraffito: dekor proškrabávaný do glazury nebo engoby na střepu jiné barvy a překrytý transparentní glazurou (v případě glazury - musí být nestékavá - není překrytí transparentní glazurou nutné).

Slinutí, slinutý střep: Slinutí je ztuhnutí a zpevnění keramické hmoty, dochází ke snížení pórovitosti; nastává při teplotách nad 950 °C. Hmota je uznána za slinutou, má-li nasákavost menší než 0,1%. Slinutý střep má obvykle kamenina a porcelán, jež jsou pálené při vysokých teplotách. Střep získá sklovitý lesk (lasturový lom) a nepropouští vodu.

Střep: výraz pro hmotu tvořící tělo nádob nebo jiných keramických předmětů.

Struna: drát opatřený dvěma kuličky na koncích, určený k odřezávání nádoby z kruhu, popř. odřezávání menších kusů hlíny z bloku.

Šamot: pálené mleté keramické střepy, zrna různé velikosti. Přidává se do keramických hmot pro úpravu plastičnosti a smrštivosti.

Šlikr: ztekucená hlína k lití do forem nebo lepení částí keramické plastiky.

Špachtle: dřevěný nebo kovový nástroj (méně kvalitní i z umělé hmoty) sloužící k modelování.

Tavivo: látka, která v keramické hmotě nebo glazuře usnadňuje tavení.

Teracota: neglazovaná hrnčina, sline při nízké teplotě, po výpalu je hnědočervená.

Točna: otáčející se deska (rotace rukou) na dekorování keramiky.

Tupování: technika nanášení glazury, engoby nebo barvy na střepe pomocí dotyků tupovacím štětcem nebo houbičkou namočenou do barvy.

Trhlinkování: Vlivem nestejněmého rozpínání glazury a střepe dochází k tvorbě drobných trhlin v glazuře. Trhlinkování glazury může být vadou, ale i předností (viz Hárysování a Kraklé).

Válečkování = válečková technika, technika výstavby dutého tvaru pomocí delších válečků.

Vybírání: odebírání hmoty z měkkého plného tvaru, většinou pomocí očka.

Výtvarné vyjadřovací (výrazové) prostředky: stavební články výtvarné formy (prostor, tvar, barva, světlo, linie, kontrast...).

Výdrž teploty: prodleva, udržování teploty pálení na stanovené výšce po určitou dobu s cílem dokonalého slinutí střepe.

Vykrývání: zakrytí střepe (např. voskem, latexem, papírem), aby na něj v určité části nepronikla glazura. Je to jeden ze způsobů dekorování.

Výpal: pálení na vyšší teplotu, keramika se zahřívá na potřebnou teplotu (slinutí či tavení) a setrvává ve výdrži po určitou dobu.

Zámek: „rámeček“ na spodní straně pokličky popřípadě obruba z vnitřní strany nádoby, držící pokličku na místě.

Ztekutivo: látka působící ztekucení keramické hmoty nebo glazury a rovnoměrné rozptýlení částic (křemičitan sodný, kalcinovaná soda).

Zakuřování: vypalování keramiky v redukční, silně zakouřené atmosféře.

Žebrování: při tvorbě větších keramických plastik nebo nádob je nutné vytvořit keramická žebra, která nedovolí, aby se dutý tvar zborčil.